

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI GESTIUNEA AFACERILOR
DEPARTAMENTUL DE ECONOMIE POLITICĂ**

**ASPECTE ECONOMICE ȘI JURIDICE ALE POLITICII PRIVIND
CONCURENȚA ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ. ABUZUL DE POZIȚIE
DOMINANTĂ**

Teză de doctorat

-Rezumat -

Coordonatori științifici:

Prof.univ.dr. MIHAELA LUȚAȘ

Prof.univ.dr. PAUL VASILESCU

**Doctorand
LAURA LAZĂR**

CLUJ-NAPOCA

2012

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT

PARTEA I. CONSIDERAȚII PRIVIND CONCEPTUL DE CONCURENȚĂ

Capitolul I. ABORDĂRI CONCEPTUALE PRIVIND CONCURENȚA

Capitolul II. FUNCȚII ȘI FORME ALE CONCURENȚEI

- II.1. Concurența perfectă
- II.2. Concurența imperfectă și formele ei de manifestare
- II.3. Concurența funcțională sau practicabilă

CONCLUZII

PARTEA A II-A POLITICA UNIUNII EUROPENE ÎN DOMENIUL CONCURENȚEI

Capitolul I. ISTORICUL POLITICII ÎN DOMENIUL CONCURENȚEI

- I.1. Rolul statului în politica concurențială. Perspectivă istorică

Capitolul II. POLITICA PRIVIND CONCURENȚA

- II.1. Politica privind concurența ca politică publică unională
- II.2. Necesitatea politicii Uniunii Europene în domeniul concurenței
- II.3. Obiectivele politicii Uniunii Europene privind concurența
 - II.3.1. Susținerea pieței interne
 - II.3.2. Urmărirea eficienței economice
- II.4. Interferențele politicii în domeniul concurenței cu alte politici ale Uniunii Europene
- II.5. Instituții implicate în activitatea de aplicare a politicii UE în domeniul concurenței

CONCLUZII

PARTEA A III-A ABUZUL DE POZIȚIE DOMINANTĂ – DOMENIU MAJOR DE INTERVENȚIE A POLITICII UE ÎN DOMENIUL CONCURENȚEI

Capitolul I. POLITICA UE ÎN DOMENIUL CONCURENȚEI PRIVIND PRACTICILE ABUZIVE ALE ÎNTREPRINDERILOR DOMINANTE

- I.1. Cadrul legal al politicii Uniunii Europene privind abuzul de poziție dominantă
- I.2. Elemente care definesc abuzul de poziție dominantă

Capitolul II. ASPECTE LEGATE DE DEFINIREA PIETEI RELEVANTE

- II.1. Definirea pieței produsului sau a serviciului
- II.2. Definirea pieței geografice
- II.3. Importanța aspectului temporal în definirea pieței relevante
- II.4. Aspecte privind definirea piețelor secundare

Capitolul III. CONSTATAREA EXISTENȚEI UNEI POZIȚII DOMINANTE SAU ANALIZAREA PUTERII DE PIAȚĂ

- III.1. Considerații generale privind noțiunea de poziție dominantă
- III.2. Factorii relevanți în determinarea unei poziții dominante
 - III.2.1. Cotele de piață
 - III.2.2. Barierele în calea concurenței
 - III.2.3. Alți factori relevanți

Capitolul IV. CONSIDERAȚII PRIVIND CARACTERUL ABUZIV AL COMPORTAMENTELOR DE AFACERI

- IV.1. Argumente teoretice privind necesitatea reglementării abuzului de poziție dominată
- IV.2. Clasificarea comportamentelor abuzive
- IV.3. Modalități de determinare a efectelor anticoncurențiale ale comportamentului unilateral de afaceri

Capitolul V. FORME DE MANIFESTARE ALE COMPORTAMENTELOR ABUZIVE

- V.1. Impunerea unor prețuri excesive
- V.2. Discriminarea prin intermediul prețului
- V.3. Prețurile de ruinare sau de “dumping”
- V.4. Rabaturile
- V.5. Tehnica prestațiilor cuplate
- V.6. Refuzul de a aproviziona
- V.7. Clauza ofertei concurente sau “clauza engleză”
- V.8. Practicile abuzive care au loc pe piața unde întreprinderea nu este dominantă
- V.9. Statul și abuzul de poziție dominantă

Capitolul VI. ABORDAREA ACTUALĂ PRIVIND COMPORTAMENTELE ABUZIVE

- VI.1. Abordare legală formalistă vs. abordare economică
- VI.2. Avantajele abordării economice

VI.3. Afectarea concurenței – excluderea cu caracter anticoncurențial

VI.3.1. Excluderea anticoncurențială care are loc în cadrul aceleiași piețe

VI.3.2. Excluderile anticoncurențiale care au loc pe piețele adiacente

VI.3.3. Excluderile anticoncurențiale care au loc pe piețele situate în aval sau în amonte față de piața relevantă

VI.4. Modalitățile justificării comportamentelor întreprinderilor dominante

Capitolul VII. AFECTAREA COMERȚULUI ÎNTRE STATELE MEMBRE

CONCLUZII

PARTEA A IV-A STUDIU DE CAZ : EFECTELE ECONOMICE ALE ABUZULUI DE POZIȚIE DOMINANTĂ EXERCITAT DE CĂTRE MICROSOFT ÎN UE

CAPITOLUL I. ASPECTE INTRODUCTIVE

I.1. Datele de fapt ale practicilor de afaceri aparținând societății Microsoft

I.2. Delimitări terminologice

Capitolul II. PROBLEME LEGATE DE DELIMITAREA PIEȚEI RELEVANTE ȘI DETERMINAREA POZIȚIEI DOMINANTE

II.1. Aspecte legate de definirea pieței relevante

II.2. Aspecte privind determinarea poziției dominante a societății Microsoft pe piețele relevante

Capitolul III. COMPORTAMENTELE ABUZIVE DE AFACERI ALE MICROSOFT

Capitolul IV. REMEDIILE OFERITE DE CĂTRE COMISIE ȘI POSIBILE EFECTE ALE ACESTORA

CONCLUZII GENERALE

Cuvinte cheie: concurență; politica de concurență a UE; piața relevantă; poziție dominantă; abuz de poziție dominantă; cauza Microsoft;

1. MOTIVAȚIA CERCETĂRII

Prețurile excesive sau cele de ruinare, rabaturile condiționate de obligații de exclusivitate, refuzul de a furniza, vânzarea legată sau cuplată a produselor ș.a. reprezintă practici de afaceri pe care le putem întâlni relativ des în practică. Comportamentele menționate mai sus pot ridica însă probleme concurențiale, în ipoteza în care fac parte din strategia întreprinderilor cu o putere de piață semnificativă și pot atrage intervenția autorităților din domeniul concurenței.

Politica Uniunii Europene privind concurența are ca obiectiv principal menținerea și asigurarea vigurozității și a caracterului nedistorsionat al concurenței, ca mijloc pentru asigurarea competitivității piețelor și a bunei funcționări a pieței interne europene. Obiectivul menționat mai sus ar fi însă imposibil de atins în condițiile în care întreprinderile dominante ar recurge la restrângerea concurenței prin acțiunile lor. Ar fi însă inechitabil, dacă autoritățile ar încerca să prevină restrângerile concurențiale prin limitarea libertății întreprinderilor dominante de a concura pe piață. Scopul politicii europene din domeniul concurenței în privința întreprinderilor care dețin o poziție de piață dominantă vizează astfel doar prevenirea și sancționarea comportamentelor abuzive. Se pune însă întrebarea, ce înțelegem prin poziție dominantă și mai ales când putem vorbi de un abuz de poziție dominantă?

Conceptele menționate – poziție dominantă și abuz de poziție dominantă – sunt specifice reglementărilor politicii Uniunii Europene din domeniul concurenței, înțelesul lor însă nu este definit cu exactitate de către legiuitorul european. Caracterul vag al acestor concepte lasă loc interpretărilor și este de natură să creeze confuzie. Tocmai de aceea, trasarea unei linii de demarcație între deținerea unei anumite cote de piață și deținerea unei poziții dominante, respectiv între comportamentele abuzive și cele lipsite de un asemenea caracter este deosebit de dificilă. Misiunea rezolvării problemelor de această natură aparține politicii din domeniul concurenței și autorităților naționale sau regionale, după caz, responsabile de aplicarea acesteia.

Definirea adecvată a conceptului de abuz de poziție dominantă prezintă importanță. Astfel, o definiție mult prea restrânsă și superficială a ceea ce constituie comportament abuziv, poate permite întreprinderilor să profite de puterea lor economică și să recurgă la acțiuni

concurențiale care pot avea ca efect excluderea rivalilor de pe piață. Totodată, o definiție mult prea cuprinzătoare a acestui concept poate atrage după sine consecințe nefaste asupra procesului concurențial, prin afectarea libertății de acțiune a întreprinderilor cu o putere de piață semnificativă.

Găsirea unei abordări echilibrate față de comportamentele de piață presupus abuzive a reprezentat o provocare pentru autoritățile europene. Avem aici în vedere, printre altele, faptul că efectele unui anumit comportament de afaceri sunt greu de prezis. Același comportament poate da naștere la efecte diferite în ipoteza în care este realizat în circumstanțe diferite. Ce complică situația și mai mult este realitatea potrivit căreia un anumit comportament produce de regulă atât efecte anticoncurențiale, cât și efecte pro-concurențiale. De asemenea, efectele pe termen scurt, pot să difere esențial față de cele care pot interveni pe termen lung.

Politica Uniunii Europene privind comportamentele abuzive ale întreprinderilor dominante încearcă să facă față provocării menționate mai sus, prin formularea politicii privind abuzul de poziție dominantă în așa fel încât aceasta să permită întreprinderilor cu o putere de piață semnificativă să concureze liber pe piață și în același timp să asigure satisfacerea interesului public prin menținerea caracterului concurențial al piețelor.

În ideea atingerii ambelor obiective menționate mai sus, prin reformarea politicii privind practicile de afaceri abuzive, UE a avut în vedere instituirea unei abordări economice în privința analizării abuzurilor de poziție dominantă.

Tradițional, aplicarea politicii UE în acest domeniu a fost supusă influențelor ideilor Școlii de la Freiburg și a ordoliberalismului. În concepția acestei școli, protejarea libertății economice a întreprinderilor în cea ce privește participarea acestora în procesul concurențial este o condiție esențială pentru asigurarea competitivității. Reprezentanții școlii au recunoscut însă faptul că întreprinderile tind să afecteze prin comportamentul lor libertatea economică a concurenților, în special prin recurgerea la înțelegeri anticoncurențiale și la comportamente de afaceri care au ca scop excluderea concurenților de pe piață. Singura posibilitate pentru a preveni efectele menționate mai sus, s-a considerat a fi impunerea unui cadru legal strict și intervenția puternică a statului în protejarea concurenței.

Consecința adoptării abordării ordoliberală în cazul Uniunii Europene, s-a materializat printr-un formalism legal excesiv, criticat adeseori de către economiști, lumea academică și practicieni. Determinarea caracterului abuziv sau concurențial al unui anumit comportament de

afaceri a avut în vedere în primul rând forma pe care o îmbrăca practica de afaceri și mai puțin, efectele pe care aceasta le generează pe piață. Totodată, în aplicarea politicii privind concurența Comisia Europeană ținea cont de jurisprudența istorică a instanțelor europene, fapt care era în detrimentul eficienței și permitea acordarea unei atenții insuficiente aspectelor economice ale cauzelor analizate. Acest din urmă aspect, putea da naștere la constatarea eronată a existenței sau după caz, a lipsei caracterului abuziv al comportamentului de afaceri. Posibilitatea apariției acestor erori poate fi una crescută în special în contextul aplicării abordării formaliste sau legale pe piețele caracterizate de schimbări tehnologice rapide, de crearea și exploatarea drepturilor de proprietate intelectuală sau de o complexitate tehnologică ridicată. În contextul economic actual multe dintre prezumțiile tradiționale – consacrate în practica decizională a Comisiei sau în jurisprudența instanțelor europene – privind cea ce este vătămător pentru concurență, nu își găsesc aplicabilitatea.

Procesul de reformă inițiat în 2003 a vizat înlăturarea acestor neajunsuri, prin implicarea autorităților și instanțelor naționale din domeniul concurenței în aplicarea politicii UE și prin utilizarea instrumentelor economice în contextul analizării practicilor întreprinderilor dominante. Noua viziune susținută și de către Grupul de Consultanță Economică a Uniunii Europene în domeniul concurenței,¹ propune o abordare care se bazează pe evaluarea atentă a modului de funcționare propriu piețelor pe care au loc comportamentele analizate și pe evaluarea efectelor economice ale acestora. Ceea ce se sancționează în acest context este excluderea cu caracter anticoncurențial, adică excluderea care duce la restrângerea concurenței prin instituirea unor obstacole artificiale în calea acesteia și care creează premisele pentru întreprinderea dominantă pentru obținerea profiturilor de monopol. Aprecierea potențialului de excludere al comportamentului se va face ținând cont de poziția de piață a întreprinderii dominante, caracteristicile și structura concurențială a pieței relevante, efectele pe termen scurt și lung ale comportamentului etc.

2. OBIECTIVELE TEZEI

Prin lucrarea de față urmărim să oferim o privire comprehensivă și actuală asupra problematicii abuzului de poziție dominantă, din perspectiva politicii Uniunii Europene din domeniul concurenței. Vom căuta astfel, răspunsuri la întrebări precum: ce trebuie să înțelegem prin

¹ Economic Advisory Group for Competition Policy.

conceptul de concurență în contextul aplicării politicii Uniunii Europene din domeniul concurenței? Care sunt aspectele specifice și obiectivele acestei politici europene? Care sunt instituțiile implicate în activitatea de implementare a politicii și care este procedura urmată de către acestea? Care sunt elementele definiției ale abuzului de poziție dominantă? Cum delimităm piața relevantă necesară reținerii existenței unei poziții dominante? Ce înțelegem prin poziție dominantă și care sunt criteriile într-adevăr relevante pentru reținerea unei astfel de poziții de piață? Care sunt principalele metode utilizate de către Comisia Europeană pentru determinarea efectelor anticoncurențiale ale practicilor de afaceri ale întreprinderilor dominante? Care sunt principalele forme de manifestare ale abuzului de poziție dominantă și cum se prezintă trăsăturile particulare ale acestora? În ce se materializează și care sunt avantajele principale ale adoptării unei abordări economice în privința analizării abuzurilor de poziție dominantă? Cum se analizează afectarea comerțului între statele membre, în calitate de criteriu esențial pentru competența instituțiilor de concurență ale UE? Care sunt particularitățile aplicării politicii UE în domeniul concurenței în industriile de înaltă tehnologie caracterizate de o dezvoltare tehnologică rapidă? În ce măsură cauza Microsoft dovedește limitele aplicării politicii concurențiale în cadrul acestor industrii?

3. LITERATURE-REVIEW

Deși în practică cazurile de abuz de poziție dominantă apar destul de frecvent, numărul lucrărilor de specialitate dedicate exclusiv acestui subiect poate fi considerat relativ restrâns, atât în cazul literaturii de specialitate străine, cât și în cazul celei autohtone. Nu același lucru putem spune despre articolele de specialitate pe această temă, care cel puțin în literatura străină sunt destul de numeroase și vizează mai ales aspectele discutabile ale aplicării politicii concurențiale a Uniunii Europene în acest domeniu.

Primele lucrări de specialitate străine² dedicate exclusiv problematicii abuzului de poziție dominantă din perspectiva politicii europene au apărut la o distanță relativ scurtă, raportat la momentul introducerii reglementărilor relevante la începutul anilor '50. Astfel, primele articole de specialitate datează de la jumătatea anilor '60, iar primele volume de la începutul anilor '70.

² Trebuie menționat că lucrările dedicate tematicii abuzului de poziție dominantă au apărut mai devreme în Statele Unite, având în vedere apariția precoce a reglementărilor concurențiale cuprinse în Sherman Act și a politicii concurențiale federale în domeniu.

Referiri cu caracter general privitor la abuzurile de poziție dominantă putem găsi în lucrările dedicate exclusiv problematicii concurenței, a politicii concurențiale ale UE, politicilor Uniunii Europene în general sau în volumele de Dreptul Uniunii Europene sau de Drept comunitar al afacerilor. Aceste din urmă lucrări le putem regăsi și în literatura noastră de specialitate, cu mențiunea că abuzul de poziție dominantă ca domeniu major de intervenție a politicii concurențiale a UE este abordat la noi cu precădere de către volumele (tratate, monografii, cursuri universitare etc.) de drept.

Lucrările cu caracter interdisciplinar (economico-juridice) elaborate pe această temă de către autorii străini sunt destul puține și reprezintă în principal publicații recente, literatura de specialitate autohtonă neputându-se însă mândri cu asemenea publicații. Acest din urmă aspect justifică demersul nostru în a elabora o lucrare actuală și sperăm noi, una comprehensivă care să prezinte, atât dintr-o perspectivă economică, cât și una juridică aspectele cele mai importante care privesc acest domeniu al politicii concurențiale.

Succesul demersului științific întreprins de către noi a fost asigurat prin recurgerea la metodele de cercetare științifică adecvate contextului. Am optat pentru o lucrare cu un caracter mixt, teoretic și empiric și pentru o abordare mai ales calitativă a tematicii analizate. Am recurs la folosirea metodei istorice acolo unde am încercat să ținem cont de originea istorică a conceptelor sau a anumitor instituții și ne-am străduit să oferim concluzii actuale cu ajutorul inducției și deducției științifice. Metoda comparativă ne-a ajutat să relevăm trăsături specifice ale unor concepte sau instituții și să constatăm evoluțiile care au avut loc în dezvoltarea acestora sau, după caz, să arătăm avantajele și dezavantajele anumitor opțiuni de politică concurențială. Am recurs la descrierea științifică pentru ca să arătăm stadiul actual de dezvoltare al anumitor instituții, să prezentăm formele și trăsăturile anumitor practici de afaceri des întâlnite în practică etc. Analiza analitică ne-a ajutat să identificăm anumite tendințe de dezvoltare în aplicarea politicii din domeniul concurenței, iar analiza critică ne-a permis să pronunțăm adeseori aprobarea sau, după caz, dezaprobarea noastră față de acestea.

4. STRUCTURA TEZEI

Lucrarea încearcă să ofere o prezentare detaliată a aspectelor care privesc politica Uniunii Europene în domeniul concurenței, în special în cea ce privește politica privind abuzul de poziție dominantă, surprinzând schimbările care au avut loc în ultimii ani și implicațiile teoretice și

practice ale acestora în cea ce privește analizarea de către autoritățile din domeniul concurenței a strategiilor de afaceri ale întreprinderilor dominante.

În prima parte a studiului (*Partea I – Considerații privind conceptul de concurență*) am încercat să definim conceptul esențial pentru aplicarea politicii din domeniul concurenței - fenomenul concurențial. În acest sens, am redat mai multe definiții ale conceptului de concurență, am arătat funcțiile pe care concurența le îndeplinește în cadrul unei economii de piață și principalele forme de manifestare ale acesteia.

Definirea comprehensivă a concurenței este extrem de dificilă, aceasta fiind un fenomen complex, cu multiple trăsături și forme de manifestare. Definițiile din literatura de specialitate au încercat să circumscrie conceptul de concurență atât dintr-o perspectivă statică – definind-o ca o manifestare a rivalității, a libertății de acțiune, ca un mijloc al asigurării bunăstării economice sau ca lipsă a monopolului sau a barierelor de intrare – cât și dintr-o perspectivă dinamică, considerând-o un proces de selecție care asigură menținerea pe piață a întreprinderilor viabile din punct de vedere economic.

Putem forma o imagine cuprinzătoare despre cea ce înseamnă concurența doar dacă combinăm toate definițiile oferite de către autorii din literatura de specialitate. Astfel, concurența constituie o formă de exercitare a dreptului de proprietate, unde deținătorii bunurilor și serviciilor se află într-un proces de rivalitate în vederea atingerii unor obiective dorite de către toți, dar imposibil de realizat concomitent de către toți combatanții. Concurența acționează astfel ca un proces de selecție, care duce la dispariția firmelor mai puțin eficiente și asigură victoria celui sau acelor care pot să furnizeze un surplus consumatorilor, sub forma produselor noi, a tehnologiilor de producție mai eficiente, a prețurilor mai reduse sau a calității crescute a produselor și serviciilor. Concurența nu poate funcționa însă în prezența barierelor artificiale în calea concurenței și a monopolului, acesta din urmă fiind de regulă însoțit de efecte negative precum costurile de producție crescute, inovație redusă, profituri mari, calitatea slabă ș.a.

Am optat pentru o definiție proprie a fenomenului concurențial, sperăm noi, una cuprinzătoare, potrivit căreia concurența reprezintă *o formă de manifestare a libertății de acțiune a agenților economici, care dă naștere la un proces de confruntare dintre întreprinderile prezente pe piață, proces care în cele din urmă acționează ca un mijloc de selecție a câștigătorului recompensat, de regulă, cu profit și îmbunătățirea poziției de piață.*

Funcțiile concurenței îndeplinite în cadrul economiei de piață sunt multiple, dintre care noi am făcut referire la cele care privesc: prevenirea profiturilor excesive; stimularea activității de inovare; creșterea bunăstării economice și a surplusului consumatorilor; alocarea optimă a resurselor; reglarea cererii și al ofertei; reducerea prețurilor; controlul monopolurilor.

Posibilitățile de clasificare a formelor concurenței sunt variate, noi însă am optat pentru una dintre criteriile de clasificare considerate ca fiind tradiționale, anume cea care are în vedere structura pieței. Am prezentat trăsăturile principale ale celor două tipuri de concurență care pot fi delimitate după criteriul de clasificare menționat mai sus: concurența perfectă și cea imperfectă. Totodată, am definit pe scurt principalele forme de manifestare ale concurenței imperfecte: concurența monopolistică, monopolul, monopolul bilateral, monopolul contracarat, oligopolul, duopolul, monopsonul, oligopsonul și duopsonul.

La finalul primei părți a lucrării am acordat atenție conceptului de concurență funcțională, considerat a fi un etalon al nivelului de concurență avut în vedere de către politica Uniunii Europene din domeniul concurenței. Conceptul dezvoltat de către J. M. Clark în lucrarea sa *"Towards a Concept of Workable Competition"* în 1940 a fost definit ca fiind nivelul de concurență care poate fi atins în practică, în funcție de trăsăturile fiecărei piețe și care duce la obținerea unor rezultate acceptabile în termenii varietății bunurilor, a prețului și a calității acestora. Conceptul, datorită caracterului vag al acestuia, oferă flexibilitatea necesară politicii Uniunii Europene din domeniul concurenței, aceasta putând fi cu ușurință adaptată realităților socio-economice schimbătoare.

Cea de a doua parte a lucrării (*Partea a II-a – Politica Uniunii Europene din domeniul concurenței*) a fost dedicată aspectelor generale care privesc politica din domeniul concurenței.

Apariția politicii din domeniul concurenței a avut loc la sfârșitul secolului al XIX-lea, ca reacție la formarea marilor trust-uri, compuse din întreprinderi care își coordonau activitatea într-o anumită ramură economică, sub aspectul volumului producției și a prețului produselor și serviciilor oferite pe piață. Primele încercări care au vizat adoptarea unor reglementări în acest domeniu au avut loc în 1890 în Statele Unite și în Austria, în 1923 în Germania și în 1919 în Regatul Unit. Spre deosebire de Statele Unite, încercările europene anterioare anului 1957 au fost sortite într-un final eșecului, fiind vorba așadar de propuneri legislative eșuate sau legi care au aflat doar o scurtă perioadă de timp în vigoare. Începuturile politicii Uniunii Europene din domeniul concurenței îi regăsim în schimb în primele tratate privind înființarea Comunităților

Europene, anume Tratatul privind înființarea Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului din 1951 (cunoscut și sub denumirea de Tratatul de la Paris) și Tratatul privind Comunitatea Economică Europeană (Tratatul de la Roma) din 1957.

Rolul statului în cadrul politicii din domeniul concurenței a fost supus schimbărilor, în funcție de curentul de gândire economică dominant al momentului. Astfel, fiziocrații se pronunțau în favoarea unui *"stat spectator,"* care veghează în cadrul politicii *"laissez-faire"*-ului la respectarea legilor naturale de către competitorii care acționează în virtutea libertății de acțiune pe piață, garantând ordinea publică și respectarea libertăților fundamentale. Ideologia comunistă, în schimb a fost potrivnică inițiativei private și a respins fenomenul concurențial, statului revenindu-i rolul asigurării redistribuirii veniturilor prin intermediul economiilor de comandă. Mergând mai departe, am putut observa că intervenționismul keynesian a promovat la rândul său participarea activă a statului în economie, sub aspectul creșterii numărului locurilor de muncă și a redistribuirii echitabile a veniturilor în societate. Adepții neoliberalismului economic au propus în schimb, o intervenție moderată a statului în economie în vederea asigurării funcționării normale a economiei capitaliste, prin orientarea activității private, sprijinirea întreprinderilor mici și mijlocii, reprimarea acordurilor restrictive de concurență și a abuzului de poziție dominantă. În mod asemănător și reprezentanții Școlii de la Chicago au susținut intervenția moderată a statului în economie, cu diferența că în opinia lor, sancționarea comportamentelor anticoncurențiale trebuie să aibă loc în funcție de efectele economice pe care acestea le produc. Literatura de specialitate recentă vorbește în schimb de conceptul de *"stat al concurenței"* (*state of competition*) specific prezentului, unde măsurile luate de guvern au ca scop asigurarea prosperității economice, a competitivității economiei pe plan internațional, susținerea mecanismului concurențial, susținerea inovației, a globalizării, a liberalizării serviciilor publice și reducerea inflației.

Având în vedere faptul că politica Uniunii Europene din domeniul concurenței este formulată de către autoritățile publice în vederea satisfacerii unui interes public unional, am încercat să justificăm natura de politică publică unională a acestei politici, care contribuie, printre altele, la susținerea pieței interne unionale. Aceasta poate fi considerată o politică publică de reglementare, pentru că asigură reglementarea unui segment important al vieții economice și sociale.

Adoptarea politicii din domeniul concurenței a reprezentat o necesitate la nivel european, politicile naționale nefiind în măsură să facă față comportamentelor anticoncurențiale cu caracter transfrontalier, care prin dimensiunea lor afectau funcționarea pieței interne europene. Totodată, aceasta a contribuit la asigurarea vitalității concurenței pe piața internă în contextul liberalizării industriilor naționale aflate sub monopol statal și a contribuit la eliminarea măsurilor discriminatorii ale statelor membre menite să favorizeze economiile naționale.

Prin instituirea politicii din domeniul concurenței s-a urmărit, în opinia noastră, atingerea a două obiective majore: susținerea pieței interne (prin interzicerea discriminărilor de preț între statele membre, sprijinirea întreprinderilor mici și mijlocii, asigurarea egalității de șanse între întreprinderi) și asigurarea eficienței economice (prin menținerea și/sau ameliorarea varietății, calității și a prețului redus al bunurilor și serviciilor furnizate în cadrul Uniunii).

Asemeni tuturor politicilor europene și politica Uniunii din domeniul concurenței interacționează cu politicile din alte domenii de acțiune ale Uniunii, cum ar fi în cazul nostru, politica privind protecția consumatorilor, politica privind piața internă, politica industrială, politica de dezvoltare regională și politicile sectoriale (energie, telecomunicații, transporturi etc.).

Tocmai datorită complexității politicii, pentru implementarea acesteia este nevoie de acțiunea unor instituții specializate de la nivel național și unional, cu atribuții legislative, executive și judecătorești. Dintre instituțiile europene implicate în aplicarea politicii din domeniul concurenței am făcut referire la Parlamentul European (cu atribuții legislative, consultative și de control democratic exercitat asupra activității Comisiei Europene), la Consiliul European (cu atribuții în numirea membrilor Comisiei Europene), Consiliul Uniunii Europene (cu atribuții legislative și executive – prin Consiliul de Competitivitate), Comisia Europeană (cu rol major în supravegherea implementării acestei politici și cu semnificative atribuții decizionale), instanțele Uniunii Europene (care exercită control jurisdicțional asupra deciziilor Comisiei), Banca Centrală Europeană, Curtea de Conturi și Comitetul Economic și Social (cu atribuții consultative). La nivel național autoritățile naționale din domeniul concurenței (atribuții executive) și instanțele naționale asigură implementarea politicii în contextul sistemului descentralizat de aplicare a acestei politici. În ideea asigurării unei cooperări viabile dintre nivelul național și cel unional de implementare a politicii, s-a înființat Rețeaua Europeană din domeniul Concurenței, formată din Comisie și autoritățile naționale responsabile.

În cea de a treia parte a lucrării (*Partea a III-a – Abuzul de poziție dominantă – domeniu major de intervenție a politicii Uniunii Europene din domeniul concurenței*) ne-am axat pe prezentarea aspectelor particulare ale politicii de concurență, care vizează analizarea practicilor de afaceri abuzive ale întreprinderilor care ocupă o poziție de piață dominantă.

Atingerea obiectivelor politicii de concurență constând în menținerea și dezvoltarea structurilor de piață concurențiale și maximizarea bunăstării consumatorilor, nu ar putea fi atinse fără reglementarea acțiunilor unilaterale ale întreprinderilor care dispun de o putere de piață semnificativă care pot perturba echilibrul pieței, prin acțiunile lor menite să mențină sau să consolideze poziția lor de piață. Trebuie avut însă în vedere faptul că reglementarea abuzului de poziție dominantă nu trebuie să intervină în capacitatea întreprinderilor dominante de a concura agresiv pe piață, atâta timp cât efectele nete ale comportamentului lor de afaceri sunt benefice consumatorilor.

Înainte de prezentarea aspectelor care privesc elementele unui abuz de poziție dominantă am arătat pe scurt cadrul legal al politicii unionale aplicabile acestui domeniu. Acesta este format din prevederile incluse în tratatele Uniunii Europene (articolul 102 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene), din regulamentele adoptate de către Consiliul UE și Parlamentul European, din comunicări ale Comisiei Europene privind cooperarea între autoritățile naționale din domeniul concurenței, privind introducerea plângerilor în fața Comisiei, privind conducerea procedurilor de către Comisia Europeană ș.a., precum și din norme fără efect obligatoriu (așa zisele reglementări "*soft-law*"), care conțin orientări și linii directoare ale Comisiei destinate autorităților naționale din domeniul concurenței privind definirea pieței relevante, afectarea comerțului între statele membre, stabilirea priorităților de acțiune ale Comisiei ș.a.

Constatarea unui abuz de poziție dominantă implică respectarea unor pași premergători ai analizei, care vizează prezența elementelor specifice ale abuzului. Primul pas din cadrul evaluării concurențiale vizează stabilirea existenței unei poziții dominante de piață. Aceasta nu poate exista însă în abstract, fiind necesară delimitarea pieței relevante a produsului și a pieței geografice relevante pe care are loc comportamentul de afaceri considerat a fi la o primă vedere unul abuziv. Delimitarea pieței produsului va permite identificarea constrângerilor concurențiale exercitate asupra întreprinderii dominante de existența unor produse considerate de către consumator ca fiind interschimbabile cu produsul sau serviciul furnizat de întreprinderea presupus dominantă sau după caz, de posibilitatea intrării unei întreprinderi concurente pe piața

unde este prezentă întreprinderea. Comisia Europeană utilizează în acest sens un test, numit testul monopolistului ipotetic (Small but Significant Non-Transitory Increase in Prices), prin care se va verifica rata de reorientare a consumatorilor sau după caz a producătorilor de pe alte piețe, către piața produsului avut în vedere, în ipoteza creșterii prețurilor cu 5-10%.

Discuțiile din literatura de specialitate ne-au atras atenția asupra unei probleme practice care vizează irelevanța sau eșecul testului în ipoteza în care prețul luat în considerare în cadrul analizei este cea prevalentă pe piață (asta în ipoteza în care prețul prevalent pe piață este unul crescut, având în vedere concurența slabă căreia îi face față întreprinderea cu o putere de piață semnificativă). Am propus ca soluție, alături de alți autori, luarea în considerare a prețului concurențial, ca și etalon pentru testul monopolistului ipotetic, acesta putând fi definit ca prețul care permite concurența rivalilor existenți sau potențiali.

Definirea pieței geografice are în vedere delimitarea unei zone geografice unde condițiile de concurență sunt similare. La fel ca și în cazul delimitării pieței produsului, analizarea interschimbabilității din perspectiva cererii și a ofertei joacă un rol esențial, Comisia recurgând la aplicarea aceluiași test al monopolistului ipotetic, care de data aceasta analizează reorientarea consumatorilor și a producătorilor către, respectiv din alte zone geografice, în ipoteza creșterii prețului în zona geografică delimitată cu 5-10%.

Am constatat totodată că există și alți factori în afară de interschimbabilitate, care pot afecta definirea pieței relevante și anume factorul timpului (care poate contribui la constatarea existenței unor piețe sezoniere sau temporare – când aprecierea consumatorilor pentru un anumit produs sau zonă geografică variază în timp) sau cel al produselor secundare (când consumatorul ține cont în momentul luării deciziei de achiziționare a produsului, de prețul unui produs complementar, cum ar fi piesele de schimb sau consumabilele).

Odată cu delimitarea pieței relevante analiza trebuie să fie orientată către factorii structurali (cotă de piață, bariere de intrare) sau comportamentali (comportamentul întreprinderii dominante) care pot contribui la concluzia că întreprinderea deține o poziție dominantă.

Din acest considerent am încercat să definim ce trebuie să înțelegem în sensul politicii europene din domeniul concurenței prin poziție dominantă. Am respins în principiu definițiile oferite de către instanțele europene, potrivit căreia criteriul relevant al poziției dominante ar fi comportamentul independent al întreprinderii dominante față de clienți, concurenți și consumatori la stabilirea strategiei de piață. Am considerat alături de alți autori, că independența

totală a întreprinderii față de cei menționați mai sus este utopică, având în vedere că și un monopolist ține cont de curba cererii în momentul luării deciziilor sale de piață. Am optat în aceste condiții pentru o definiție proprie a poziției dominante, în încercarea noastră de a apropia un concept pur juridic (inventat de instanțele europene) de un concept economic, anume cel al puterii de piață. Am considerat că poziția dominantă reprezintă un grad de putere economică cu ajutorul căreia întreprinderea dominantă poate să aibă un comportament de afaceri care poate vătăma consumatorii, clienții și concurenții acesteia. Vorbim așadar de o putere de piață care rezistă în timp și care nu trebuie să permită neapărat învingerea concurenței, ci trebuie să ofere posibilitatea limitării acesteia.

Această poziție dominantă poate să fie deținută individual sau poate să fie colectivă, în ipoteza în care mai multe întreprinderi exercită în comun puterea de piață care poate prejudicia concurența, prin adoptarea unei linii de acțiune comună pe piață, cu condiția ca niciuna dintre întreprinderile participante să nu aibă stimulente pentru nerespectarea strategiei comune.

În legătură cu factorii structurali care pot contribui la reținerea unei poziții dominante, reținem faptul că mărimea cotelor de piață are relevanță. Astfel în general cotele de piață de peste 75% dau naștere la prezumția existenței unei poziții dominante. În cazul cotelor de piață situate între 40-50% avem nevoie și de prezența altor factori care pot contribui la reținerea unei poziții dominante (de exemplu, existența barierelor de intrare). Cotele de piață situate sub 40% generează, de regulă, o prezumție de lipsă a poziției dominante. Desigur, există excepții când caracterul fragmentat al pieței poate să prevină o asemenea concluzie și să se rețină poziția dominantă în ipoteza în care există o diferență majoră între cota de piață a liderului pieței și a concurentul imediat următor.

Existența barierelor în calea concurenței poate de asemenea să contribuie la reținerea existenței unei poziții dominante. Acestea pot fi legate de costuri (costuri irecuperabile semnificative, economii de scară, accesul privilegiat la materii prime, integrarea verticală etc.) sau pot fi de natură non-economică (restricții legale, drepturi de proprietate intelectuală, comportamentele întreprinderii – refuz de a furniza, prețuri de ruinare, contracte de distribuție exclusivă etc.).

Înainte de prezentarea unor exemple de comportamente abuzive am explicat pe scurt argumentele care au stat la baza reglementării abuzului de poziție dominantă. Acestea au variat în timp, în funcție de teoria economică avută în vedere, considerentele fiind legate de prevenirea

reducerii bunăstării sociale (abordarea neoclasică), reducerea libertății de acțiune a concurenților (abordarea ordoliberală) sau menținerea structurii concurențiale a piețelor (abordarea Școlii de la Chicago). Evoluția în cazul politicii Uniunii Europene din domeniul concurenței poate fi sesizată în sensul îndepărtării față de abordarea ordoliberală, considerată dominantă la momentul adoptării reglementărilor europene și a apropierii față de abordarea Școlii de la Chicago, în contextul modificărilor aduse prin procesul de reformă inițiat în 2005. Astfel scopul actual declarat al politicii din domeniul concurenței este acela al protejării procesului concurențial și implicit al intereselor consumatorilor.

Exemplele de comportamente abuzive de afaceri sunt variate și ele pot fi supuse unor clasificări. Trebuie să reținem însă că aceste clasificări nu au o importanță practică deosebită, fiind sancționate toate tipurile de comportamente care dau naștere la efecte nete defavorabile consumatorilor.

În cea ce ne privește, am optat pentru clasificarea tradițională a abuzurilor de poziție dominantă în abuzuri de comportament și abuzuri de structură. Primele aduc prejudicii directe clienților întreprinderii (cum ar fi prețurile excesive, prețurile discriminatorii etc.), ultimele în schimb afectează structura pieței, prin excluderea concurenților întreprinderii dominante (prețurile de ruinare, rabaturile condiționate de obligații de exclusivitate, refuzul de a furniza, distribuție exclusivă etc.). În cazul acestora din urmă putem să distingem între excludere orizontală și verticală, în funcție de nivelul pe care se situează în lanțul de producție concurentul întreprinderii dominante (la același nivel ca și întreprinderea dominantă – în cazul excluderilor orizontale, respectiv pe o piață situată în aval sau în amonte față de piață dominată – în cazul excluderilor verticale). Clasificările prezentate de noi au însă limitele lor, efectele generate de exemplu de o practică de afaceri considerată ca fiind abuz de comportament (aplicarea unor prețuri mai mari față de consumatorii captivi), putând avea și efecte de excludere, în speță prin provocarea reorientării consumatorilor.

Așa cum am menționat, sancționarea comportamentelor de afaceri considerate abuzive are loc doar în ipoteza în care acestea au caracter anticoncurențial. În vederea constatării caracterului anticoncurențial al comportamentelor de afaceri au fost dezvoltate mai multe teste în acest sens de către Comisie, niciunul dintre acestea nefiind însă valabil pentru toate categoriile de abuzuri de poziție dominantă. Amintim în acest sens: testul privind afectarea bunăstării consumatorilor, testul sacrificării profiturilor sau a lipsei justificării economice a

comportamentului, testul excluderii concurentului la fel de eficient. Fiecare dintre aceste teste are avantajele și dezavantajele lui. Astfel de exemplu, determinarea efectelor nete produse asupra consumatorilor necesită o analiză de o complexitate crescută sau nu toate comportamentele abuzive implică și o sacrificare a profiturilor.

Ulterior am încercat să trecem în revistă cele mai des întâlnite forme de comportamente abuzive și am încercat să redăm principalele trăsături ale acestora, precum și eventualele efecte pro-sau anticoncurențiale.

Am putut observa astfel, că identificarea caracterului excesiv al prețurilor în cazul piețelor pe care sunt prezente întreprinderi dominante este destul de anevoioasă, datorită frecvenței prețurilor crescute pe aceste piețe. Totodată nu putem neglija faptul că acestea pot avea și efecte pro-concurențiale, prin favorizarea intrării noilor întreprinderi pe piață.

Discriminarea categoriilor de consumatori prin intermediul prețurilor poate da naștere la efecte de excludere, prin reorientarea consumatorilor către producătorul care oferă un preț mai scăzut, dar poate permite în același timp și deservirea unui număr mai mare de consumatori, datorită stabilirii prețului la un nivel accesibil categoriei din care aceștia fac parte.

În cazul prețurilor de ruinare am asistat la dezbaterile din literatura de specialitate care a vizat stabilirea etalonului de preț relevant (cost mediu evitabil, cost mediu variabil, cost total mediu etc.) care ar trebui luat în considerare la momentul stabilirii caracterului "ruinator" al prețului practicat de întreprinderea dominantă. Etalonul de cost pentru care optează Comisia este cel al costului total mediu, prețurile situate peste acest nivel fiind prezumate că nu ridică probleme concurențiale. Totuși nu toate prețurile situate sub costul total mediu pot fi considerate abuzive, vânzarea în pierdere fiind justificată în cazul produselor perisabile sau al introducerii unui produs nou pe piață.

Existența unor potențiale efecte pro-concurențiale, pe lângă efectele anti-concurențiale (excluderea concurenților) pot fi observate și în cazul rabaturilor, adică a reducerilor de preț condiționate sau necondiționate, după caz de atingerea unui prag cantitativ, procentual sau de o obligație de exclusivitate. Efectele pozitive au în vedere capacitatea acestora de a contribui la recuperarea rapidă a investițiilor efectuate de către întreprinderi, practicarea unor prețuri mai reduse față de consumatori, creșterea veniturilor întreprinderii dominante care pot fi investite în activități de cercetare-dezvoltare ș.a.

Technica prestațiilor cuplate sau vânzarea legată a produselor ridică probleme legate de crearea unor bariere de intrare, excluderea concurenților prin strămutarea puterii de piață de pe piața bunului care leagă la piața bunului legat. Aceasta la rândul său poate însă să aducă și efecte pozitive, precum creșterea calității produselor oferite, crearea de economii de cost pentru consumatori și crearea unor economii de scară pentru întreprindere.

În cazul refuzului de a furniza am constat că aceasta poate fi anticoncurențială în ipoteza în care acționează cu titlu de sancțiune față de un client vechi care tratează cu unul sau mai mulți concurenți ai întreprinderii dominante sau dacă constă în refuzul furnizării unei facilități esențiale către un client nou. Efectele pozitive ale acestei practici de afaceri pot consta în reducerea eventualelor pierderi ale întreprinderii care ar fi suportate în ipoteza furnizării către un client care nu își execută obligațiile față de vânzător. Efectele negative pot consta în potențialul efect de excludere a unui concurent existent sau în prevenirea intrării unui nou concurent pe piață.

Am făcut totodată referire și la practicile anticoncurențiale care au la bază acțiunea statului, prin aceea că ele sunt săvârșite de întreprinderile cu drepturi exclusive sau speciale. Problema unui abuz de poziție dominantă în aceste cazuri poate fi ridicată în ipoteza în care aceste întreprinderi nu sunt în măsură să satisfacă cererea existentă pe piață și drepturile lor exclusive previn exercitarea activității de către privați. Totodată trebuie să avem în vedere faptul că în cazul acestora tratatul oferă posibilitatea derogării de la prevederi dacă existența drepturilor speciale sau exclusive poate fi justificată de necesitatea îndeplinirii unor obligații care constituie servicii de interes economic general.

La finalul celui de al treilea titlu al lucrării am ținut să facem câteva referiri cu privire la abordarea actuală a politicii din domeniul concurenței și cu privire la posibilitatea invocării argumentelor justificative în cazul comportamentelor considerate abuzive.

Potrivit vechii abordări formaliste sau legale, specifice politicii Uniunii Europene privind concurența până la momentul reformei, existența reglementărilor concurențiale era justificată datorită existenței concepției care considera că piața nu generează și nu menține reguli care să asigure funcționarea eficientă a pieței și care să mențină ordinea pe piață. În acest context întreprinderile dominante erau considerate ca elemente care slăbesc concurența prin simpla lor prezență. Tocmai de aceea, legiuitorul a considerat necesară instituirea unor interdicții per se în cazul acestora, cea ce implica prezumarea efectelor anticoncurențiale în privința

anumitor comportamente de afaceri, cum ar fi de exemplu practicarea prețurilor excesive sau a prețurilor de ruinare ș.a.

Necesitatea instituirii noii abordări a constat în potențialul efect de restrângere al libertății de acțiune a întreprinderilor dominante prin aceste interdicții formale. Abordarea economică pune în schimb accent pe efectele economice ale comportamentelor, sancționând doar practicile care contribuie la excluderea unor concurenți care îi prejudiciază pe consumatori. Totodată noua abordare recunoaște faptul că practicile pot produce efecte diferite în funcție de circumstanțele în care se produc și asigură un tratament similar practicilor care produc efecte economice similare. Nu se mai protejează astfel concurenții întreprinderii dominante, ci procesul concurențial în sine, care permite însă eliminarea întreprinderilor mai puțin eficiente din punct de vedere economic.

Noua abordare permite totodată posibilitatea justificării comportamentelor de afaceri care pot fi considerate la o primă vedere abuzive, în ipoteza în care acestea generează efecte nete pozitive actuale sau potențiale pentru consumatori, precum și dacă îndeplinesc criteriul necesității și al proporționalității.

Printre apărările care pot fi invocate în vederea justificării practicilor de afaceri potențial abuzive putem menționa: apărarea necesității obiective a comportamentului din considerente care țin de sănătate sau securitate publică; apărarea necesității comportamentului pentru învingerea concurenței venite din partea întreprinderilor concurente, cu condiția să nu existe mijloace concurențiale cu un efect anitconcurențial mai redus; apărarea care ține de obținerea eficiențelor economice prin intermediul comportamentelor, cu condiția ca beneficiile să compenseze efectele negative la care dă naștere comportamentul.

Un ultim element necesar pentru reținerea unui abuz de poziție dominantă în sensul politicii Uniunii Europene din domeniul concurenței vizează afectarea prin comportament a comerțului dintre statele membre. În lipsa îndeplinirii acestui criteriu comportamentele nu cad în competența autorităților de la nivel european, ci vor rămâne în competența autorităților naționale.

Criteriul se referă la necesitatea afectării de către practica de afaceri a activităților economice transfrontaliere și a structurii concurențiale a pieței interne. Practica trebuie astfel să influențeze dezvoltarea comerțului intracomunitar în sensul restrângerii sau creșterii volumului acestuia. Potențialul efect de afectare a comerțului intracomunitar se apreciază în funcție de natura comportamentului (abuz de comportament sau de structură), a naturii produselor implicate

(produse solicitate în UE), a poziției de piață a întreprinderilor (cotă de piață), precum și în funcție de contextul legal și economic în care acestea au loc.

În cadrul ultimei părți a lucrării (*Partea a IV-a – Studiul de caz: Efecte economice ale abuzului de poziție dominantă exercitat de Microsoft în UE*) am încercat să exemplificăm modul de aplicare a politicii din domeniul concurenței pe un caz concret.

Am considerat binevenită analizarea cazului care a fost cel mai mediatizat din istoria aplicării prevederilor privind abuzul de poziție dominantă, datorită implicării celei mai mari societăți producătoare de programe și aplicații informatice, care se ocupă de dezvoltarea, fabricarea și licențierea programelor informatice. Am ales industria tehnologiei informației în ideea surprinderii problemelor specifice care țin de aplicarea politicii concurențiale în industriile caracterizate de schimbări tehnologice rapide.

Acuzațiile în cazul Microsoft au vizat în principal două comportamente de afaceri ale societății: a) refuzul furnizării informațiilor de interoperabilitate pentru producătorii concurenți de sisteme de operare pentru servere de grup și b) încorporarea programului pentru redarea fișierelor media (windows Media Player) în programul de operare pentru calculatoarele personale Microsoft Windows.

Argumentele aduse împotriva societății au vizat excluderea concurenților de pe piața sistemelor de operare pentru serverele de grup, prin strămutarea puterii de piață de pe piața sistemelor de operare pentru calculatoarele personale pe piața sistemelor de operare pentru servere și reducerea libertății de alegere a consumatorilor și excluderea concurenților prin încorporarea programului media în sistemul de operare Windows.

Competența autorităților europene în acest caz s-a justificat chiar dacă întreprinderea nu își avea sediul social pe teritoriul Uniunii, datorită producerii unor efecte pe piața internă (doctrina efectelor).

Remediile oferite de Comisia Europeană au avut în vedere obligarea societății Microsoft la divulgarea informațiilor de interoperabilitate, realizarea unei variante a programului Windows, fără aplicația media, precum și plata unor amenzi de o dimensiune istorică, în valoare de 497 de mil. de euro.

Anterior prezentării datelor analizei anticoncurențiale am ținut să prezentăm importanța interoperabilității în cazul sistemelor de calculatoare. Aceasta crește valoarea unui produs

informatic și este indispensabil pentru comunicarea între diverși utilizatori (editare, stocare și transmitere de informații), fiind totodată sursa efectelor de rețea, specifice acestei industrii.

Primul pas al analizei concurențiale a vizat definirea pieței relevante. În acest context s-a reținut că din perspectiva interschimbabilității din perspectiva cererii piața sistemelor de operare pentru calculatoarele personale și cea a sistemelor de operare pentru serverele de grup este una diferită, cele două programe informatice răspunzând la nevoi diferite ale consumatorilor, neexistând înlocuitori suficient de puternici pentru sistemele de operare al serverelor de grup.

Analizele Comisiei au relevat și inexistența interschimbabilității din perspectiva ofertei, constatându-se că în cazul celor două produse menționate mai sus nu se produce o reorientare semnificativă a producătorilor către producția uneia dintre produse, în cazul creșterii prețului oricăreia dintre produse cu 5-10%, datorită costurilor de dezvoltare ridicate și a efectelor de rețea care îngreunează intrarea concurenților noi pe aceste piețe.

S-a reținut totodată că piața pentru aplicațiile media este distinctă față de cea a sistemelor de operare pentru calculatoarele personale. Piața geografică a fost considerată una de dimensiuni mondiale în toate definițiile pieței oferite de către Comisie.

În cea ce privește reținerea unei poziții dominante de piață, Comisia a efectuat o analiză tradițională a puterii de piață, axându-se în principal pe criteriul cotei de piață, care în ambele cazuri a fost una extrem de ridicată. Societatea Microsoft deținea peste 95% din piața sistemelor de operare pentru calculatoarele personale, cote similare pe piața aplicațiilor media și o cotă de piață de peste 60% pe piața sistemelor de operare pentru serverele de grup.

Comisia nu a ținut cont de temerile societății Microsoft care au fost oferite cu titlu de justificare pentru comportamentul acestuia, anume posibilitatea reorientării dezvoltatorilor de aplicații către platforma oferită de serverele de grup și abandonarea treptată a platformelor formate din sistemele de operare pentru calculatoarele personale, datorită avantajelor de cost oferite de o asemenea opțiune.

Ne-am raliat opiniilor din literatura de specialitate potrivit căroră relevanța cotelor de piață din perspectiva reținerii poziției dominante este una limitată în cazul industriei tehnologiei informației. Aceasta este supusă schimbărilor tehnologice rapide, cotele de piață ridicate specifice acestor piețe fiind efemere, liderii pieței fiind înlocuite la sfârșitul erelor tehnologice de către concurenții cei mai eficienți ai momentului care vin cu inovații majore. Totodată în cazul programelor informatice, succesul acestora depinde de numărul aplicațiilor pe care acestea le

oferă, precum și de dimensiunea la formarea căreia pot contribui. Din această perspectivă, temerile societății Microsoft ar putea fi considerate justificate. Nu putea fi exclusă posibilitatea reorientării dezvoltatorilor de aplicații către activitatea de dezvoltare de programe informatice pentru servere de grup, având în vedere popularitatea crescută a acestor sisteme, datorită avantajelor de cost pe care le ofereau. Judecat din această perspectivă, acțiunea Microsoft de a intra pe piața sistemelor de operare pentru serverele de grup și de a refuza furnizarea informațiilor de interoperabilitate pentru producătorii concurenți putea fi considerată o acțiune concurențială normală.

În cea ce privește încorporarea aplicației media în sistemul de operare Windows, efectele benefice aduse consumatorilor și creșterea atractivității programului prin prezența acestei aplicații, putea înlătura argumentele care erau formulate împotriva societății.

Comportamentul de excludere al societății Microsoft putea fi justificată și din perspectiva argumentului care ține de trăsătura specifică industriilor de înaltă tehnologie, unde cererea prezintă tendința să se orienteze către producătorul cu platforma dominantă. În cazul nostru existau șanse reale pentru reorientarea dezvoltatorilor către o viitoare platformă dominantă reprezentată de sistemele de operare pentru serverele de grup. Opțiunea societății Microsoft de a intra pe piața sistemelor de operare pentru calculatoarele personale a constituit o măsură viabilă pentru menținerea poziției dominante deținute pe piața sistemelor de operare pentru calculatoarele personale și pentru obținerea unor profituri suplimentare de pe piața sistemelor de operare pentru serverele de grup.

În final, ne-am pronunțat rezervele în cea ce privește eficiența remediilor oferite de către Comisia Europeană, având în vedere schimbările rapide care se produc în cadrul acestei industrii și durata extinsă a procedurilor desfășurate în fața Comisiei. Chiar dacă remediile ar fi fost eficiente în principiu, momentul la care intervin (după nouă ani de la începerea investigațiilor, în cazul de față) face ca ele să nu răspundă unei stări de fapt actuale. Tocmai de aceea credem în necesitatea dezvoltării unor proceduri speciale aplicabile cazurilor din industriile de înaltă tehnologie, care să corespundă necesităților din punct de vedere al criteriului celerității.

Remediul propus de către Comisie în cazul încorporării aplicației media în sistemul de operare Windows are și el limitele lui. Astfel, s-a cerut societății să realizeze o variantă a programului fără aplicația media. Cea ce nu s-a luat în considerare era că societatea păstra în

continuare posibilitatea să vândă produsul cu sau fără aplicația media la același preț și astfel să lipsească remediul de eficacitate.

BIBLIOGRAFIE

I. VOLUME

1. Altomonte, C., M. Nava, *Economics and Policies of an Enlarged Europe*, Ed. Edward Elgar, Celtenham, 2006;
2. Anderson, J., *Public Policy Making*, Ed. Praeger, New York, 1975;
3. Baskoy, T., *The Political Economy of the European Union Competition Policy*, Ed. Routledge, New York, 2008;
4. Baumol, W. J., A.S. Blinder, *Economics: Principles and Policy*, ed. a XII-a, Ed. South-Western Cengage-Learning, Mason (SUA), 2010;
5. Black, J., N. Hashimzade, G. D. Myles, *A Dictionary of Economics*, Ed. Oxford University Press, Oxford, 2009;
6. Bodea, G., *Microeconomia: principiile și mecanismele jocului*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002;
7. Borza, A., (coord.), *Management strategic. Concepte și studii de caz*, Ed. Risoprint, Cluj-Napoca, 2008;
8. Budzinski, O., *The Governance of Global Competition: Competence Allocation in International Competition Policy*, Ed. Edward Elgar Publishing Ltd., Celtenham, 2008;
9. Cairns, W., *Introduction in European Union Law*, ed. a II-a, Ed. Cavendish Publishing Limited, Londra, 2002 ;
10. Cini, M., L. McGovan, *Competition Policy in the European Union*, Ed. Palgrave MacMillan, New York, 1998;
11. Ciobanu, Gh., (coord.), *Microeconomie*, Ed. Risoprint, Cluj-Napoca, 2010;
12. Chalmers, D., C. Hadjiemmanuil, G.Monti și A.Tomkins, *European Union Law: text and materials*, Ed. Cambridge University Press, Cambridge, 2006;
13. Chamberlin, E. H., *The Theory of Monopolistic Competition*, Ed. Harvard University Press, Cambridge, 1933;
14. Chand, S., *Dictionary of Economics*, Ed. Atlantic Publishers & Distributors, New Delhi, 2006;
15. Clipa, N., I. Ignat, I. Pohoată, Gh. Luțac, *Economie politică*, Ed. Economică, București, 1998;
16. Cocioc, P., *Teoria concurenței în retrospectivă*, Ed. Presa Universitară Clujană, Cluj-Napoca, 1999;
17. Cocioc, P., *Sistemul pieței și economiile contemporane*, Ed. ETA, Cluj-Napoca, 2004;
18. Comanor, G., et al., *Competition Policy in Europe and North America: economic issues and institutions*, Ed. Routledge, London, 2001;

19. Craig, P., G. de Búrca, *EC Law – Text, cases & materials*, Ed. Clarendon Press, Oxford, 1998;
20. Craig, P., G. de Búrca, *Dreptul Uniunii Europene*, Ed. Hamangiu, București, 2009;
21. Crowley, P. M., *EU Economic Policy at the Dawn of the Century*, Ed. Nova Science Publishers Inc., New York, 2008;
22. Chalmers, D., G. Davies, G. Monti, *European Union Law: Cases and Materials*, Ed. Cambridge University Press, Cambridge, 2010;
23. Dabbah, M. M., *International and Comparative Competition Law*, Ed. Cambridge University Press, Cambridge, 2010;
24. Debroy, D., *The Sterling Dictionary of Economics*, Ed. Sterling Publishers private limited, New Delhi, 2009;
25. De Leon, I., *An Institutional Assessment of Antitrust Policy: The Latin American Experience*, Ed. Kluwer law International, Haga, 2009;
26. Deleanu, S., *Contractul de comerț internațional*, Ed. Lumina Lex, București, 1996;
27. Deleanu, S., *Drept comunitar al afacerilor*, Ed. Servo-Sat, Arad, 2002;
28. Deleanu, S., Gy. Fábíán, C. F. Costaș, B. Ioniță, *Curtea de Justiție Europeană – hotărâri comentate*, Ed. Wolters Kluwer, București, 2007;
29. Dixit, N., *Academic Dictionary of Economics*, Ed. Isha Books, Adarsh Nadar, India, 2005;
30. Dobrotă, N., *Economie politică*, Ed. Economică, București, 1997;
31. Dodescu, A., *Statul și economia de piață*, Ed. Economică, București, 2000;
32. Drexl, J., W. Kerber, R. Podszun, *Competition Policy and the Economic Approach: Foundations and Limitations*, Ed. Edward Elgar Publishing Ltd., Celtenham, 2011;
33. Eatwell, J., M. Milgate, P. Newman, *The New Palgrave: A Dictionary of Economics*, Ed. Palgrave Macmillan, 1987, vol. I.;
34. Eddy, A. J., *The New Competition*, Ed. A. C. McClurg & Co., Chicago, 1913;
35. El-Agraa, A. M. (coord.), *The European Union Economics and Policies*, ed. a VIII-a, Ed. Cambridge University Press, Cambridge, 2007;
36. Eekhoff, J., (coord.), *Competition Policy in Europe*, Ed. Springer Verlag, New York, 2004;
37. Estrin, S., D. Laider, *Introduction to Microeconomics*, ed. a IV-a, Ed. Harvester Hempstead, Cambridge, 1995;
38. Etro, F., *The EU Approach to Abuse of Dominance*, Ed. ECG and Intertic, Milan, Februarie 2006;
39. Etro, F., *Competition, innovation and antitrust: a theory of market leaders and its policy implications*, Ed. Springer-Verlag, Berlin, 2007;
40. Fábíán, Gy., *Drept instituțional comunitar*, Ed. Sfera Juridică, Cluj-Napoca, 2008;

41. Fábíán, Gy., *Drept instituțional al Uniunii Europene*, Ed. Hamangiu și Ed. Sfera, București, 2012,
42. Fields, E., *The Essentials of Finance and Accounting for Nonfinancial Managers*, Ed. AMA, New York, 2011;
43. Fontaine, P., *Europe in 12 lessons*, Ed. Office for Official Publications of the European Communities, Luxemburg, 2006;
44. Ghodke, N.B., *Encyclopaedic Dictionary of Economics*, vol. I., Ed. Mittal Publications, New Delhi, India, 1985;
45. Hardwick, Ph., B. Khan, J. Langmead, *An Introduction to Modern Economics*, ed. a IV-a, Ed. Langman Group UK limited, Londra, 1994;
46. Hermann, Ch., J. Ph. Terhechte, *European Yearbook of International Economic Law*, Ed. Springer Verlag, Berlin, 2011
47. Hildebrand, D., *The Role of Economic Analysis in EC Competition Rules*, Ed. Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2009;
48. Ignat, I., N. Clipa, I. Pohoată, Gh. Luțac, *Economie politică*, Ed. Economica, București, 1998;
49. Iliescu, A.P., *Liberalismul între succese și iluzii*, Ed. BIC ALL, București, 1998;
50. Ishihara, T., *Industrial Policy and Competition Policy*, Faculty of Economics and Information Science, Hyago University, 1983;
51. Jones, A., B. Sufrin, *EC Competition Law. Text, cases & materials*, ed. a III-a, Ed. Oxford University Press New York, 2007;
52. Keddy, P. A., *Competition*, ed. a II-a, Ed. Kluwer Academic Publishers, Norwell, 2001;
53. Kent, P., *Law of the European Union*, ed. a IV-a, Ed. Pearson Education Limited, Essex, 2008;
54. Korah, V., *An Introductory Guide to EC Competition Law and Practice*, Ed. Sweet and Maxwell, Londra, 1994;
55. Lipsey, R. G., K. A. Chrystal, *Positive Economics*, Ed. Oxford University Press, Oxford, 1995;
56. Lipsey, R. G., C. Harbuny, *First Principles of Economics*, Ed. Oxford Univeristy Press, Oxford, 1988;
57. Lloyd, P.J., K. M. Vautier, *Promoting Competition in Global Markets: a Multi-National Approach*, Ed. Edward Elgar Pulishing Limited, Londra, 1999;
58. Lupan, M., *Istoria gândirii economice (Suport de curs tipărit – Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, Facultatea de Științe Economice și Administrație Publică)*;
59. Luțac, M., *Integrare economică europeană*, Ed. Economică, 1999;
60. Luțac, M., *Uniunea Europeană. Mecanismul integrării*, Ed. Dacia, 2004;

61. Machovec, F. H., *Perfect Competition and the Transformation of Economics*, Ed. Routledge, Londra, 1995;
62. Manolache, O., *Tratat de drept comunitar*, Ed. CH Beck, București, 2006;
63. Marsden, Ph., *Handbook of Research in Trans-Atlantic Antitrust*, Ed., Edward Elgar, Cheltenham, 2006;
64. Mathijssen, P.S.R.F., *A Guide to European Union Law*, Ed. Sweet & Maxwell, ed. a 6-a, London, 1995;
65. McDonald, F., St. Dearden, *European Economic Integration*, Ed. Pearson Education Limited, Harlow, 2005;
66. Menuier, S., K.R. McNamara, *Making History. European Integration and Institutional Change at Fifty*, vol. VIII, Ed. Oxford University Press, New York, 2007;
67. Messier, M., St. Murray, *Competition: Deal it from Start to Finish*, Ed. James Lorimer & Company Ltd. Publishers, Toronto, 1971;
68. Milza, P., S. Bernstein, *Istoria secolului XX. Lumea între război și pace (1945-1973)*, vol.2, Ed. BIC ALL, București, 1998;
69. Monti, G., *EC Competition Law*, Ed. Cambridge University Press, Cambridge, 2007;
70. Motta, M., *Competition Policy Theory and Practice*, Ed. Cambridge University Press, Cambridge, 2005;
71. Mousses, N., *Acces to European Union law, economics, policies*, Ed. European Study Service, Bruxelles, 2008;
72. Mousses, N., *Guide to European Policies*, Ed. European Study Service, Rixensart (Blegia), 2004;
73. Neal, L., *The Economics of Europe and the European Union*, Ed. Cambridge University Press, Cambridge, 2007;
74. Neumann, M., *Competition Policy. History, Theory and Practice*, Ed. Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2001;
75. Neumann, M., J. Weigand, *The International Handbook of Competition*, Ed. Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, 2004;
76. Niels, G., H. Jenkins, J. Kavanagh, *Economics for Competition Lawyers*, Ed. Oxford University Press, Oxford, 2011;
77. Păun, N., *Istoria construcției europene – epoca postbelică*, Ed. Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 1999;
78. Pohl, H., *Competition and Cooperation of Enterprises on National and International Markets*, Ed. Franz Steiner Verlag, Stuttgart, 1997;
79. Popescu, Gh., *Istoria gândirii economice*, ed. a IV-a, Ed. C.H.Beck, București, 2009;
80. Porter, M. E., *On Competition*, Ed. Harvard Business School Publishing, Boston, 1998;
81. Rodger, B. J., A. MacCollugh, *Competition Law and Policy in the EC and the UK*, Ed. Cavendish Publishing Limited, London, 2004;

82. Rudden, B., D. R. Phelan, *Basic Community Cases*, ed. a II-a, Ed. Oxford University Press, New York, 1997;
83. Russo, F., et al., *European Commission Decisions on Competition. Economic Perspectives on Landmark Antitrust and Merger Cases*, Ed. Cambridge University Press, Cambridge, 2011;
84. Samuelson, P. A., W. D. Nordhau, *Economics*, Ed. McGraw-Hill International Editions, ed. a XIII-a, Londra, 1989;
85. Schmidt, H., *Competition Law, Innovation and Antitrust*, Ed. Edward Elgar Publishing Ltd., Celtenham, 2009;
86. Seplaki, L., *Cost and Competition in American Medicine: Theory, Policy and Institutions*, Ed. University Press of America, Lanham, 1994;
87. Shy, O., *Industrial Organization: Theory and Applications*, Ed. Massachusetts Institute of Technology, 1995;
88. Smith, A., *Avuția națiunilor*, vol. I, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1962;
89. Stigler, G. J., *Essays in the History of Economics*, Ed. The University of Chicago Press, Chicago, 1965;
90. Stigler, G. J., *Perfect Competition, Historically Contemplated*, The Journal of Political Economy, vol. 65, nr. 1/Februarie 1957;
91. Swann, D., *Competition and Industrial Policy in the European Community*, Ed. Menthuen & Co., Londra, 1983;
92. Tanzi, V., *The Changing Role of the State in the Economy: A Historical Perspective*, International Monetary Found, IMF Working Paper Series, Fiscal Affairs Department WP/971114, 1997;
93. Tilloston, J., *European Union Law: text, cases and materials*, Cavendish Publishing Limited, London, 2000;
94. Tridimas, T., P. Nebbia, *European Union Law for the Twenty-first Century: Internal Market and Free Movement Community Policies*, vol. 2, Ed. Hart Pulishing, Portland, 2004;
95. Van den Bergen, R. J., P. D. Camesasca, *European Competition Law and Economics: A Comparative Perspective*, Ed. Interesentia, Oxford, 2001;
96. Van Bael, D. I., *Competition Law of the European Communities*, Ed. Kluwer Law International, Haga, 2005;
97. Vogelar, F. O. W., *Competition Law in the EU, its member states and Switzerland*, vol. I., Ed. Kluwer Law International, Haga, 2000;
98. Weingast, B. R., D. Witman, *The Oxford Handbook of Political Economy*;
99. Weatherill, St., P. Beaumont, *EC Law – The essential guide to the legal workings of the European Community*, Ed. Penguin Books, Middlesex, 1995;

II. STUDII ȘI ARTICOLE

1. Ayevodo, J. P., M. Walker, "Dominance: Meaning and Measurement", European Competition Law Review, no. 363/2002;
2. Bernaerts, I., St. Kramer, *First collective dominance cases under the European consultation mechanism on electronic communications* în European Commission, *Competition Policy Newsletter* no. 2/2005;
3. Cerny, Ph. G., M. Evans, "New Labour, Globalization and the Competition State", Center for European Studies, Working Paper Series, Cambridge, 2006;
4. Cook, P., Center on Regulation and Competition Working Paper Series, Paper no.2., *Competition and its Regulation: Key Issues*, Center on Regulation and Competition, Institute for Development Policy and Management, University of Manchester, Manchester, 2001;
5. A. Dachin, „Orientări în politica industrială – de la teorie la practică în UE”, publicat în *Economia teoretică și aplicată*, nr. 10/2006;
6. Dima, A. M., *The limits of workable competition in real markets. The perception of Romanian companies* [Sursă On-line];
7. Dodescu, A., „Stat versus piață. Câteva argumente pentru a depăși abordarea în oglindă,” *Economia teoretică și aplicată*, vol. XVII (2010) No. 9 (550);
8. Durande, S., K. Williams, *The practical impact of the exercise of the right to be heard: A special focus on the effect of Oral Hearings and the role of the Hearing Officers*, *Competition Policy Newsletter* 2/2005;
9. Ely, R. T., "Competition, its nature, its permanency and its beneficence", Publications of the American Economic Association, Februarie 1901;
10. Harbord, D., T. Hoehn, *Barriers to Entry and Exit in European Competition Policy*, *International Review of Law and Economics*, nr. 14, 1994;
11. M. Kekelekis, "European Competition Network (ECN): It Does Actually Work Well", EIPASCOPE nr. 1/2009, Study Report;
12. Lang, J. T., "Some Aspects of Abuse of Dominant Position in EC Antitrust Law", *Fordham International Law Forum*, no. 1/1979;
13. Lazăr, I., "Considerații privind funcțiile finanțelor publice" (I-II), *Curierul Fiscal* nr. 1 și 2 /2012, pp. 47-50 (I), pp. 51-53 (II);
14. Lazăr, I., "Considerations on the Role of EU's Competition Policy in Achieving the Objectives of the Strategy Europe 2020", *Curentul Juridic* no. 3/2010;
15. Lazăr, L., „Reformarea dreptului comunitar al concurenței – încercare de a asigura convergența între instrumentele de politică concurențială ale Comisiei Europene (I-II), *Revista Română de Drept al Afacerilor* nr. 5 și 6/2009 ;
16. Liefman, R. L., "Monopoly of Competition as a basis of a government trust policy", *Quarterly Journal of Economics* nr.29/1915;
17. Lenaerts, K., D. Gerard, *Decentralisation of EC Competition Law Enforcement: Judges in the Frontline*, *World Competition*, Ed. Kluwer Law International, Haga, 2004;
18. Machlup, F., "Competition, Oligopoly and Profits", *Economica* nr. 9/1942;

19. Madero, C., N. Banasevic, C. Hermes, J. Huby și Th. Kramler, *The Court of First Instance rejects Microsoft's request for interim measures concerning the Commission's decision of 24 March 2004*, Competition Policy Newsletter 1/2005;
20. Michalski, B., *The Concept of Competition and its (Re)politisation as a result of the Economic Crisis*, SGIR 7th Pan-European International Conference, Stockholm, Suedia, 9-11 septembrie 2010;
21. Niels, G., H. Jenkins, "The SSNIP Test: Some Common Misconceptions", Oxera – Competing Ideas, Mai 2005;
22. Peeperkorn, L., „Commission publishes discussion paper on abuse of dominance” apărut în European Commission, *Competition Policy Newsletter* nr. 1/2006, Office for the Official Publications of the European Communities, Luxemburg, 2006;
23. Rey, P., (coord.), Report by the EAGCP (Economic Advisory Group for Competition Policy) „An Economic Approach to Article 82”, iulie 2005 [Sursă On-line];
24. Scmalensee, R., "Ease of Entry: Has the Concept been Applied too Readily?", *Antitrust Law Journal*, no. 56/1987;
25. Sharma, K., "SSNIP Test: A Useful Tool, Not a Panacea", *Competition Law Report*, Mai- Iunie 2011;
26. Shorgen, R., *Dynamic Efficiencies and Workable/Effective Competition – Comments on a Paper by W. G. Shepherd*, Access Economics Australian Competition and Consumer Commission 2004 Regulatory Conference, Gold Coast, Australia, 29 iulie 2004;
27. Stigler, G.J., „Perfect competition, historically contemplated”, *Journal of Political Economy* nr. 65/1957;
28. Werden, G. J., "Competition Policy on Exclusionary Conduct: Towards an Effects Based Analysis", *European Competition Journal* nr. 2/2006;
29. Williams, P.J., *European Competition Law Honours* [Sursă On-line];

III. DOCUMENTE OFICIALE

1. Comisia Europeană, *Politica UE în domeniul concurenței și consumatorul*, Ed. Oficiul pentru Publicații Oficiale al Comunităților Europene, Luxemburg, 2005;
2. Comisia Europeană, *Comunicarea Comisiei privind definiția pieței relevante în sensul dreptului comunitar al concurenței*, publicat în JO C 972, 9.12.1997;
3. Comisia Europeană, *Comunicatul Comisiei Antitrust : consumer welfare at heart of Commission fight against abuses by dominant undertakings* din 3 decembrie 2008, IP/08/1877, Bruxelles;
4. Comisia Europeană, *Comunicarea Comisiei privind definiția pieței relevante în sensul dreptului comunitar al concurenței*, § 7, publicat în JO C 372, 9.12.1997;
5. Comisia Europeană, *Comunicarea Comisiei. Orientări privind prioritățile Comisiei în aplicarea articolului 82 din Tratatul CE la practicile de excludere abuzivă ale întreprinderilor dominante*, publicat în JO C 45, 24.2.2009;
6. Comisia Europeană, *Comunicarea Comisiei referitoare la orientări privind conceptul de efect asupra comerțului din articolele 81 și 82 din Tratatul CE*;

7. Comisia Europeană, Decizia Comisiei din 24 martie 2004, cazul COMP/C-3/37.792;
8. Comisia Europeană, Decizia Comisiei din 15 iunie 2005 în cauza *Astra Zeneca* (IP/05/737) ;
9. Comisia Europeană, Decizia Comisiei din 26 februarie 1992 în cauza *British Midland c. Aer Lingus* (JO nr. L 9610 din aprilie 1992);
10. Comisia Europeană, Decizia Comisiei din 14 martie 2000, în cauza *Volvo v. Scania* (COMP/M. 1672-OJ 2001 L143/74) ;
11. Comisia Europeană, Decizia Comisiei din 2 iunie 2004 în cauza *Clearstream Banking AG și Clearstream Internatioanl SA* (COMP/38.096);
12. Comisia Europeană, Decizia Comisiei în cauza *Pelikan v. Kyocera* (XXVth Report on Competition Policy, 1995, p.140);
13. Comisia Europeană, Decizia Comisiei din 8 decembrie 1977 în cauza *Hugin Kassaregister AB v. Liptons* (Jo seria L nr.22 din 27.01. 1978) ;
14. Comisia Europeană, Comunicatul de presă al Comisiei din 4 iulie 2007 „*Antitrust: Commission Decision against Telefonica*” (MEMO/07/274);
15. Comisia Europeană, Comunicatul de presă cu titlul - *Antitrust: Commission fines Telefonica over 151 mil euro for over five years of unfair prices in the Spanish broadband market*” (IP/07/1011);
16. Comisia Europeană, Comunicatul de presă din 16 iulie 2003, „*Antitrust. High – Speed Internet – the Commission imposes a fine on Wanadoo for abuse of a dominant position*” (IP/03/1025);
17. European Commission, *Glossary of terms used in EU competition policy – antitrust and control of concentrations*, Ed. Office for Official Publications of the European Communities, Luxemburg, 2002;
18. European Commission, *Report on Competition Policy 2004*, Ed. Office for Official Publications of the European Communities, Luxemburg, 2005;
19. European Commission, *Report on Competition Policy 2005*, Ed. Office for the Official Publications of the European Union, Luxemburg, 2006;
20. European Commission, *Report on Competition Policy 2007*, Ofiice for the Official Publications of the European Communities, Luxemburg, 2008;
21. European Commission, DG Competition, *DG Competition discussion paper on the application of Article 82 of the Treaty to exclusionary abuses – public consultation*, Bruxelles, 2005;
22. European Commission, *COMMISSION REGULATION (EC) No 773/2004 of 7 April 2004 relating to the conduct of proceedings by the Commission pursuant to Articles 101 and 102 of the Treaty on the Functioning of the European Union*, JO series L no.123, 27.4.2004;
23. European Union, *How the European Union works? – Your guide to the EU institutions*, Ed. Office for the Official Publications of the European Uninon, Luxemburg, 2007;
24. Europäische Union, *Besser leben in Europa – Wie Sie vom EU-Binnenmarkt profitieren können?*, Amt für Amtliche Veröffentlichungen der Europäischen Gemeinschaften, Luxemburg, 2006;
25. Organisation for Economic Cooperation and Development, *Glossary of Industrial Organisation Economics and Cemeptition Law* Ed. OECD Publications, Paris;

26. Organisation for Economic Co-operation and Development, *Trade and Competition Policies: Options for a Greater Coherence*, Ed. OECD Publications, Paris, 2001;
27. Organisation for Economic Co-operation and Development, *Competition and Barriers to Entry*, Ed. OECD Publishing, Paris, 2007;
28. FAIR Institute, *The State of Competition. Enhancing Competition and Increasing Innovation across the Federal Government Supply Chain*, Executive Summary of FAIR Institute's Report on Competition, October 2009;
29. ICN- International Competition Network, *Report on Interface between Competition Policy and other Public Policies*, 9th ICN Annual Conference, Istanbul, Turkey;
30. Office of Fair Trading, *Market Definition – Understanding Competition Law*, 2004 [Sursă On-line];
31. Office of Fair Trading, *Assessment of Market Power – Understanding Competition Law*, 2004 [Sursă On-line];
32. Office of Fair Trading, *Abuse of a Dominant Position – Understanding Competition Law*, 2004 [Sursă On-line];
33. Parlamentul European, *Directiva (CE) a Parlamentului European și a Consiliului din 6 noiembrie 2001 de instituire a unui cod comunitar cu privire la medicamentele de uz uman*, publicat în JO nr. L 311/33;
34. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene - publicat în JOUE, C nr. 83 din 30.03.2010;

IV. JURISPRUDENȚĂ

1. Hotărârea CJE, 6 martie 1974, cauza 6 și 7/73, *Instituto Chemioterapico Italiano Spa și Commercial Solvents Corporation*;
2. Hotărârea CJE din 25 octombrie 1977, cauza C26/76 *Metro c. Comisia Comunităților Europene (Metro I)*, pct.20, publicată în Culegere 1977, p. 1895;
3. Hotărârea CJE 14 februarie 1978, cauza 27/76 *United Brands Company și United Brands Continental BV*;
4. Hotărârea CJE din 13 februarie 1979 în cauza C-85/76 *Hoffmann-La-Roche c. Comisia*, Culegere 1979;
5. Hotărârea CJE din 9 noiembrie 1983 în cauza C-322/81 *NV Nederlandse Banden Industrie Michelin c. Comisia*, Culegere 1983, p. 3461;
6. Hotărârea CJE din 2 martie 1983 în cauza C-7/82 *Gesellschaft zur Verwertung von Leistungschutzrechten GmbH (GVL) c. Comisia*, par. 56, Culegere 1983, p. 483;
7. Hotărârea CJE din 5 octombrie 1988 în cauza C 247/86 *Societe Alsacienne et lorraine de telecommunications et d electronique (Alsatel c. SA Novasam)*, Culegere 1988;
8. Hotărârea CJE din 5 octombrie 1988 în cauza C-238/87, *AB Volvo c. Erik Veng (UK) Ltd*, Culegere 1988 p. 6211;
9. Hotărârea CJE, 23 aprilie 1991, cauza C-41/90, *K.Höfner și F.Elser*, publicată în
10. Hotărârea CJE din 3 iulie 1991 în cauza C-62/86 *AKZO Chemie BV c. Comisia*, Culegere 1991, p. 3359;
11. Hotărârea TPI din 12 decembrie 1991 în cauza *Hilti AG c. Comisia*, Culegere 1991, p.1439;

12. Hotărârea TPI din 1 aprilie 1993 în cauza T-65/89 *BPB Industries c. Comisia*, Culegere 1993, p. 389;
13. Hotărârea CJE din 6 aprilie 1995 în cauzele conexe C-241, 242/91P *RTE, ITP c. Comisia*, Culegere 1995;
14. Hotărârea CJE din 26 noiembrie 1998 în cauza C- 7/97 *Oscar Bronner v. Mediaprint Zeitungs – und Zeitschriftenverlag GmbH & Co.*, par.56, Culegere 1998;
15. Hotărârea CJE din 29 aprilie 2004 în cauza C-418/01, *IMS Health GmbH &Co. OHG c. NDC Health GmbH&Co. KG*, Culegere 2004, p. 5039;
16. Hotărârea CJE din 16 septembrie 2008, cauzele conexe C-468/06-C-478/06 *Sot. Lelos kai Sia EE și alții c. GlaxoSmithKline AVEVE Farmafteftikon Proionton*, fostă *Glaxowellcome AVEVE*;
17. Hotărârea CJE din 13 iulie 1966 în cauza C-58/64 *Consten et Grundig c. Comisia*, Culegere 1966, p. 429;
18. Hotărârea CJE din 6 ianuarie 2004 în cauzele conexe C-2/01 P și C-3/01 P *Bayer c. Comisia* (Culegere 2004, p. 23);
19. Hotărârea TPI din 6 octombrie 1994 în cauza T-83/91 *Tetra Pak International SA c. Comisia* ;
20. Hotărârea TPI din 7 octombrie 1999 în cauza T-228/97 *Irish Sugar plc. C. Comisia*, Culegere 1999, p. 2969;
21. Hotărârea TPICE din 28 februarie 2002 în cauza T-385794 *Atlantic Container Line Ab și alții c. Comisia*, Culegere 2002;
22. Hotărârea TPI, 30 septembrie 2003, cauza T-203/01, *Manufacture francaise des pneumatiques Michelin v. Comisia (Michelin II)*;
23. Hotărârea TPI din 23 octombrie 2003, în cauza T-65/98 *Van Bergh Foods Ltd. C. Comisia*, Culegere 2003, p. 4653;
24. Hotărârea TPI din 17 decembrie 2003 în cauza T-219/99 *British Airways*, Culegere 2003, p. 5917;
25. Hotărârea TPI din 23 februarie 2005 în cauza T-282/02 *Cementbouw Handel & Industrie BV c. Comisia*, Culegere 2005, p. 319;
26. Hotărârea TPI din 14 decembrie 2005 în cauza T-210/01 *General Electric c. Comisia*, Culegere 2005;
27. Hotărârea TPI din 20 ianuarie 2007 în cauza T-340/03 *France Telecom c. Comisia*, Culegere 2007, p. 154;
28. Hotărârea TPI din 26 octombrie 2000 în cauza T-41/96 *Bayer c. Comisia*;
29. Hotărârea TPI în cauza T-340/03 *France Telecom SA (fostă Wanadoo SA) c. Comisia*;

V. SURSE INTERNET

<http://www.oecd.org/dataoecd/8/61/2376087.pdf>;

www.oft.gov.uk;

<http://www.merriam-webster.com/dictionary/competition>;

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/10/81&format=HTML&aged=0&langue=EN&guiLanguage=en>

<http://www.wbiconpro.com/Management/445-Dima.A.pdf>

<http://www.scottishlaw.org.uk/journal/oct2001/pauleclaw.PDF>

http://ec.europa.eu/competition/publications/studies/eagcp_july_21_05.pdf.

http://ec.europa.eu/competition/antitrust/art82/guidance_ro.pdf.

<http://ec.europa.eu/competition/antitrust/art82/index.html>.

<http://www.oligopolywatch.com/>.

http://www.ehow.com/list_6456324_types-markets-economics.html.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>